

УДК 347.97/.99

DOI <https://doi.org/10.32782/chern.v4.2022.13>**М. С. Уткіна**

кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри кримінально-правових дисциплін
та судочинства
Сумського державного університету
orcid.org/0000-0002-3801-3742

О. С. Бондаренко

доктор юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін
та судочинства
Сумського державного університету
orcid.org/0000-0002-2288-1393

ЩОДО АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ЗАСАД ДІЯЛЬНОСТІ ІР-СУДУ

У статті автори проаналізували питання адміністративно-правових засад діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності. Незважаючи на те, що створення суду, процедура відбору розпочались приблизно три роки тому, свого функціонування він не почав у зв'язку із ліквідацією Вищої кваліфікаційної комісії суддів. Як серед представників наукової спільноти, так і посадових осіб питання щодо поновлення процедури конкурсного відбору суддів викликає активну дискусію. Наразі питання щодо відновлення цих процесів актуалізується в контексті виконання вимог, які були поставлені Європейським союзом перед Україною як країною-кандидатом. Такі вимоги стосуються посилення захисту прав інтелектуальної власності на території України в частині судової реформи.

Автори констатували, що наявність суду, який спеціалізується безпосередньо на розгляді спорів щодо інтелектуальної власності, буде гарантувати учасникам забезпечення належного захисту їх прав в контексті прав інтелектуальної власності в цілому, патентного права, авторського права та ін. інститутів. У свою чергу, зважаючи на те, що до суддів такого суду ставляться особливі вимоги у зв'язку із специфікою справ та складністю спорів, вважаємо, що це забезпечить відбір та діяльність дійсно висококваліфікованих суддів.

У статті також було наголошено на тому, що у Верховній Раді України був зареєстрований проект Закону України «Про Вищий суд з питань інтелектуальної власності». У ньому пропонується закріпити основоположні засади організації та діяльності ІР-суду. Автори, виходячи із визначення категорії «адміністративно-правові засади», зосередили увагу та проаналізували нормативний, інституційний, інструментально-технологічний елементи діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності.

Ключові слова: адміністративно-правові засади, Вищий суд з питань інтелектуальної власності, судова реформа, судовий захист прав інтелектуальної власності.

Utkina M. S., Bondarenko O. S. TO THE ADMINISTRATIVE AND LEGAL FOUNDATIONS OF THE IP-COURT ACTIVITY

In the article, the authors analyzed the issue of the administrative and legal basis of the activity of the High Court on intellectual property issues. Even though the creation of the court and the selection procedure began approximately three years ago, it did not begin functioning due to the liquidation of the High Qualification Commission of Judges. Both among representatives of the scientific community and officials, the issue of renewing the procedure for the competitive selection of judges causes an active discussion. Currently, the issue of resuming these processes is being brought up to date in the context of fulfilling the requirements set by the European Union for Ukraine as a candidate country. Such requirements relate to strengthening the protection of intellectual property rights on the territory of Ukraine as part of judicial reform.

The authors stated that the presence of a court specializing directly in consideration of intellectual property disputes will guarantee the participants adequate protection of their rights in the context of intellectual property rights in general, patent law, copyright, etc. institutes In turn, taking into account the fact that the judges of such a court are subject to special requirements in connection with the specificity of cases and the complexity of disputes, we believe that this will ensure the selection and activity of truly highly qualified judges.

The article also emphasized that the draft Law of Ukraine "On the High Court on intellectual property issues" was registered in the Verkhovna Rada of Ukraine. It proposes consolidating the fundamental principles of the organization and activity of the IP court. Based on the definition of the category "administrative and legal foundations", the authors focused attention and analyzed the normative, institutional, instrumental and technological elements of the activity of the High Court on intellectual property issues.

Key words: administrative and legal foundations, High Court on intellectual property issues, judicial reform, judicial protection of intellectual property rights.

Постановка проблеми. В контексті державотворчих та правотворчих процесів, які відбуваються в сучасних умовах, актуалізується і питання змістовного оновлення адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у сфері захисту прав інтелектуальної власності.

Відмічаємо, що процедура розгляду спорів у сфері інтелектуальної власності, викликала занепокоєння в контексті довіри суспільства до правосуддя, до розвитку сфери інтелектуальної власності. Саме з урахуванням цього створення судової інституції, спеціалізованої на розгляді конкретних справ, пов'язаних із інтелектуальною власністю. Незважаючи на те, що процедури створення такої інституції розпочалися у 2019 році, вони були призупинені та суд не почав свого функціонування. Це пов'язують, у першу чергу, із ліквідацією Вищої кваліфікаційної комісії суддів. На даний час питання якомога швидшої реанімації заходів із забезпечення діяльності ІР-суду у зв'язку із ухваленням 23 червня 2022 року главами держав та урядів Європейського Союзу рішення про надання Україні статусу країни-кандидата на входження до Європейського Союзу. Перед Україною було поставлене завдання із виконання вимог щодо посилення захисту прав інтелектуальної власності на території нашої держави.

Стан дослідження. Зважаючи на окреслені проблематичні аспекти, констатуємо, що питання створення та діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності було предметом наукових пошуків багатьох вчених як України, так і зарубіжних країн. Зокрема, слід виокремити наукові доробки: Г. Андрощук, І. Беззуб, І. Капліної, М. Потоцького, К. Ржепецької, В. Тація, П. Цибульова, О. Ульяновської та ін. Проте, констатуємо, що питання комплексного дослідження адміністративно-правових засад все ще перебуває у полі зору науковців і не втрачає актуальності.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Закону України Про судоустрій і статус суддів» [1], а саме – статті 31, у системі судоустрій України передбачено функціонування двох вищих спеціалізованих судів як судів першої та апеляційної інстанції з розгляду окремих категорій справ – Вищого суду з питань інтелектуальної власності та Вищого антикорупційного суду. Як нами було зазначено, у 2019 році розпочалися процедури відбору і створення ІР-суду. У 2020 році відбулась державна реєстрація новоутвореної юридичної особи, про що відповідно було внесено запис до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань. Проте в контексті ліквідації Вищої кваліфікаційної комісії суддів такого роду процеси були зупинені, і на сьогодні цей суд так і не почав своєї діяльності.

В контексті вищезазначеного, актуалізується питання дослідження адміністративно-правових засад діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності. Зокрема, спочатку слід визначити, що відносимо до категорії «адміністративно-правові засади». Д. Заброта, узагальнивши трактування, що містяться у доктринальних дже-

релах, проаналізувавши дисертації на здобуття наукових ступенів, які присвячені адміністративно-правовим засадам, запропонував наступне визначення категорії. Це сукупність закріплених в адміністративно-правових нормах параметрів (характеристик) суспільного явища та правовідносин, що потребують урегулювання за допомогою адміністративно-правових засобів [2, с. 549]. Із урахуванням вищезазначеного трактування категорії, доцільно виокремити декілька складових елементів адміністративно-правових засад, проаналізувавши які повною мірою можна бути охарактеризувати саме адміністративно-правові засади діяльності ІР-суду.

Першою такою складовою є категоріальна складова, безпосередньо за допомогою якої можна виокремити поняття та ознаки діяльності ІР-суду, що закріплені у нормативно-правових актах, а також – у доктринальних джерелах. Доволі важливими елементами також будуть мета, завдання, принципи, джерела та напрями діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності. Зокрема, виходячи із положень, закріплених у зазначеному нами Законі України «Про судоустрій і статус суддів», ІР-суд або ж Вищий суд з питань інтелектуальної власності – це вищий спеціалізований суд у судовій системі України, що діє як суд першої та апеляційної інстанції з розгляду категорій справ, що стосуються питань інтелектуальної власності. В цілому, виділення у загальній вітчизняній судовій системі ІР-суду, в контексті принципу спеціалізації судових інстанцій, постає доволі ефективним та реальним механізмом забезпечення ефективності правосуддя щодо питань інтелектуальної власності, забезпечивши компетентність суддів, та узгодження судової практики у правовідносинах з питань інтелектуальної власності. На нашу думку, особливістю функціонування Вищого суду з питань інтелектуальної власності є те, що відповідно до законодавства справи, які стосуються питань інтелектуальної власності, мають розглядатись відповідно до правил господарського судочинства, без урахування суб'єктного складу учасників процесу. Вбачаємо за доцільне визначити завдання ІР-суду як здійснення правосуддя у відповідності до визначених чинних законодавством засад та процедур судочинства для захисту порушених прав та законних інтересів щодо питань інтелектуальної власності.

Актуалізується питання також і щодо принципів діяльності ІР-суду. Дане питання є проблемним та дискусійним з урахуванням того, що принципи його діяльності не закріплені. В цілому, до загальних засад, принципів системи діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності відносимо спеціалізацію та інстанційність. Також слід виокремити окремі принципи – верховенство права, законність, незалежність, об'єктивність,

рівність, гласність, доступність. Відносимо до цих принципів також і внутрішньоадміністративні: публічність, організаційна автономність, ефективність, принцип оптимального навантаження, координація з органами суддівського врядування, належне забезпечення.

Наступна складова – нормативна. Даний елемент адміністративно-правових засад діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності пов'язаний безпосередньо із законодавчими актами у системному вигляді, в яких закріплені правничі основи регулювання відповідних суспільних відносин, та виокремлення серед них тих, що містять адміністративно-правові норми, а також їх подальшим аналізом. В цілому, аналізуючи законодавство, констатуємо, що такою правовою основою діяльності ІР-суду є безпосередньо Конституція України, а саме – прийняття та внесення відповідних змін до неї в контексті вищезазначеного питання. Відповідно до таких змін Україна вийшла на абсолютно новий рівень захисту у судовому порядку щодо питань інтелектуальної власності. Таким чином, їх потрібно розглядати як відповідь України на вчинення порушень, що здійснюються у сфері інтелектуальної власності з метою притягнення до відповідальності винних осіб. Зокрема, правові основи регулювання у сфері охорони та захисту прав інтелектуальної власності закріплені у низці законодавчих підзаконних актів, постанов. У 2017 році Президентом України було підписано Указ «Про утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності» [3]. Цьому процесу передувало прийняття оновленого Закону України «Про судоустрій і статус суддів», відповідно до якого протягом року повинен бути створений ІР-суд. Згодом Верховна Рада України у 2017 році прийняла нову редакцію Господарського процесуального кодексу України. Відповідно до положень нової редакції, була визначена процедура вирішення спорів щодо питань інтелектуальної власності у новоствореному Вищому суді з питань інтелектуальної власності. Також сюди необхідно віднести Наказ Державної судової адміністрації України «Про визначення кількості суддів у Вищому суді з питань інтелектуальної власності» [4]. Даним Наказом була визначила кількість суддів на посаду судді ІР-суду. На даний час до Верховної Ради України було подано проєкт Закону України «Про Вищий суд з питань інтелектуальної власності» № 6487 від 29. 12. 2021 р. [5]. Пропонований проєкт закону визначає основоположне підґрунтя, засади організації та діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності, вимоги до суддів даного суду.

Інституційний елемент адміністративно-правових засад діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності стосується виокрем-

лення системи суб'єктів правовідносин у сфері інтелектуальної власності, визначення серед них основних і головних, характеристики їх адміністративно-правового статусу, розкриття особливостей координації і взаємодії, в тому числі й у міжнародних відносинах. Зокрема, суб'єкти, які провадять організацію забезпечення діяльності ІР-суду, вирішують питання щодо розміщення судової інституції, розмежовують повноваження поміж суддями, а також працівниками апарату суду, організують процедуру діловодства та архіву, врегульовують питання кадрового забезпечення (зокрема, питання підвищення кваліфікації робітників судової установи).

Остання, інструментально-технологічна складова стосується форм і методів діяльності суб'єктів реалізації норм адміністративного права.

Проте, всі ці визначені адміністративно-правові засади діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності насправді забезпечать ефективне функціонування суду лише від початку його функціонування. Саме, зважаючи на це, актуалізується питання доцільності і нагальності невідкладного завершення конкурсних процедур до Вищого суду з питань інтелектуальної власності. Також слід не забувати про те, що міжнародна спільнота висунула ряд вимог, яким повинні відповідати положення законодавства України. Зокрема, слід імплементувати кращі практики зарубіжних країн у вітчизняну площину. Це стосується можливості впровадження до процесуальних кодексів України Директиви № 2004/48/ЄС Європейського парламенту і Ради ЄС від 29 квітня 2004 року щодо забезпечення прав на інтелектуальну власність та положень Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони.

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, робимо висновок про те, що адміністративно-правові засади діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності слід розглядати як закріплені в адміністративно-правових нормах характеристики суспільного явища та правовідносин, що потребують урегулювання за допомогою адміністративно-правових засобів. Також у цій площині виокремлюємо декілька складових елементів адміністративно-правових засад, проаналізувавши які повною мірою можна бути охарактеризувати саме адміністративно-правові засади діяльності ІР-суду. Незважаючи на те, що ІР-суд мав би повним чином функціонувати, на даний час він лише юридично належить до системи судоустрою України. Це зумовлено тим, що дана інституція не була сформована, відсутній спеціалізований закон, який регулював би питання його діяльності.

Література

1. Про судоустрій і статус суддів : Закон України № 1402-VIII від 02 06. 2016 р. *Відомості Верховної Ради України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>.

2. Заброда Д. Г. Адміністративно-правові засади: сутність та зміст категорії. *Адміністративне право і процес*. 2013. № 2 (4). С. 46-51.

3. Про утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності : Указ Президента України № 299/2017 від 29. 09. 2017 р. *Відомості Верховної*

Ради України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/299/2017#Text>.

4. Про визначення кількості суддів у Вищому суді з питань інтелектуальної власності : Наказ Державної судової адміністрації України № 372 від 31. 07. 2018 р. *Сайт Державної судової адміністрації України*. URL: https://dsa.court.gov.ua/dsa/inshe/14/N_372_Intellectual_property_Court_2018.

5. Про Вищий суд з питань інтелектуальної власності: проєкт Закону України № 6487 від 29. 12. 2021 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/ЛІ06744А?an=3>.